

ประสบการณ์การพัฒนาของเกาหลีใต้ (South Korea's Experiences of Development) *

วิเชียร อินทะสี **

Wichian Intasi

บทคัดย่อ

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองและสงครามเกาหลี เกาหลีใต้ถือเป็นประเทศที่ยากจนที่สุดประเทศหนึ่งในเอเชีย แต่ภายในระยะเวลาเพียง 40 กว่าปี เกาหลีใต้สามารถพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าขึ้นอย่างรวดเร็ว จนกลายเป็นประเทศชั้นนำในการผลิตสินค้าด้านอุตสาหกรรม ประชาชนโดยส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี และการเมืองของประเทศพัฒนาไปสู่การเป็นประชาธิปไตยที่มั่นคง จากการศึกษาการพัฒนาของเกาหลีใต้พบว่า ในสมัยประธานาธิบดีปักจองฮี รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยการส่งเสริมอุตสาหกรรมหนักและเคมี พร้อมกับการกำหนดมาตรการขึ้นหลายอย่าง เพื่อสนับสนุนภาคธุรกิจ ผลจากการดำเนินนโยบายดังกล่าวทำให้เศรษฐกิจขยายตัวอย่างรวดเร็ว และโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศเปลี่ยนมาเป็นภาคอุตสาหกรรม ในด้านการเมือง ถึงแม้ในระบอบแรกเกาหลีใต้มีรัฐบาลเผด็จการพลเรือนและทหารปกครองประเทศ แต่ในที่สุดพลังการเรียกร้องประชาธิปไตยที่เติบโตขึ้น เป็นผลให้รัฐบาลเผด็จการต้องคืนอำนาจให้กับประชาชนในช่วงปลายทศวรรษที่ 1980 สำหรับการพัฒนาสังคม การลดความแตกต่างด้านมาตรฐานชีวิตความเป็นอยู่ ระหว่างคนในชนบทกับคนในเมือง โดยการริเริ่ม

* บทความนี้ ปรับปรุงจากบทความภายใต้ชื่อเรื่องเดียวกัน ซึ่งนำเสนอในการประชุมทางวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 50 ปีแห่งการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับเกาหลีใต้ (Bangkok International Conference for the 50th Anniversary of Korea-Thailand Diplomatic Relations) จัดโดย สมาคมไทยศึกษาแห่งเกาหลี (Korean Association of Thai Studies) กระทรวงการต่างประเทศและการค้าแห่งเกาหลี (Korean Ministry of Foreign Affairs and Trade) และสถานทูตเกาหลีใต้ (Embassy of the Republic of Korea to Thailand) ณ โรงแรมเรดิสสัน กรุงเทพฯ วันที่ 7-8 สิงหาคม 2551 ผู้เขียนขอแสดงความขอบคุณต่อผู้แสดงความคิดเห็นและวิจารณ์บทความมา ณ โอกาสนี้ด้วย

** นักวิจัยประจำสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

โครงการพัฒนาชนบทของรัฐบาล ได้ส่งผลให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี และการทุ่มเทด้านการศึกษา ทำให้ประเทศมีทรัพยากรบุคคลที่สอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนา ส่วนปัจจัยสำคัญที่เกื้อหนุนความสำเร็จในการพัฒนา ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมก็คือ ความเข้มแข็งและการถ่วงดุลอำนาจระหว่างสถาบันการเมือง การเติบโตและความเข้มแข็งของภาคประชาสังคม การพัฒนาทรัพยากรบุคคล และภาวะผู้นำของผู้บริหารประเทศ อย่างไรก็ตาม ในกระบวนการพัฒนาดังกล่าว ก็ได้ก่อผลกระทบในด้านลบด้วยเช่นกัน อาทิเช่น การครอบงำของกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ต่อภาคเศรษฐกิจ การคอร์รัปชันระหว่างนักการเมือง ข้าราชการและนักธุรกิจ และปัญหาภูมิภาคนิยม

คำสำคัญ : เกาหลีใต้ การพัฒนา การเมือง เศรษฐกิจ สังคม

Abstract

After the Second World War and the Korean War, South Korea was considered as one of the poorest countries in Asia. But it took only around forty years to develop into an advanced country, which its industrial products are exported to many parts of the world, its people live at high standards of living, and its democracy moves forward to be normative. The study finds that President Park Chung-hee emphasized the economic growth as the pivotal strategy in development through promoting heavy and chemical industries (HCIs). His government provided various measures to support the private sector, especially industrial activities, that led to the records high economic growth and the change of the country's economic structure into the industry-dominated. Though civilian and military dictatorship governments had ruled South Korea during the early period of development, they relinquished power to people in the 1980s because of the growing demand of democracy supporters. For social development, the rural development program, introduced by the government, contributed to the decrease of difference in standards of living between people living in the urban area and the rural. In addition, the extension of education provided adequate human resources to meet the demand in the period of development. The study also finds that the check and balance of political institutions, the strong and active roles of civil society, the human resource development, and leadership of political leaders are important factors that help South Korea to be successful in economic, political, and social development. South Korea, however, has experienced negative impact—such as the big business group's influence on economy, corruption between politicians, bureaucrats, and businesspersons, and regionalism—due to the development process.

Keywords: South Korea, economy, politics, society, development

บทนำ

คำกล่าวขานถึงเกาหลีใต้ที่ว่า เป็นดินแดน “มหัศจรรย์แห่งลุ่มแม่น้ำฮัน” หรือ “Miracle on the Han” ย่อมสื่อความหมายให้ผู้ฟังหรือผู้อ่าน ได้เห็นภาพการพัฒนาของเกาหลีใต้ที่สามารถทำให้ดินแดน ซึ่งได้รับภัยพิบัติอย่างย่อยยับจากสงครามเกาหลีในช่วง ค.ศ.1950-1953 จนถือว่าเป็นหนึ่งในประเทศที่ยากจนที่สุดในเอเชีย ให้พลิกฟื้นเป็นดินแดนที่มีความก้าวหน้าด้านอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี โดยใช้ระยะเวลาในการพัฒนาเพียงไม่ถึงหนึ่งชั่วอายุคน ซึ่งในปัจจุบัน สินค้าหลายประเภทที่เกาหลีใต้ผลิตได้ สามารถครองส่วนแบ่งในตลาดโลกในลำดับต้น ๆ โดยเฉพาะสินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ อุปกรณ์การสื่อสาร และรถยนต์ นอกจากนี้ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา เกาหลีใต้ได้เริ่มให้ความสนใจในการส่งออกสินค้าด้านวัฒนธรรม อันได้แก่ เพลง ละครและภาพยนตร์ สู่ตลาดต่างประเทศ ซึ่งสินค้านี้กลายเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายจากผู้บริโภค จนเกิดเป็นกระแสเกาหลี (Korean Wave) ขึ้นในหลายภูมิภาคของโลก

ถึงแม้การพัฒนาของเกาหลีใต้ ในช่วงทศวรรษที่ 1960-1990 ได้ทำให้ประเทศก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ดังจากคำกล่าวขานที่ว่า “มหัศจรรย์แห่งลุ่มแม่น้ำฮัน” แต่เกาหลีใต้กลับต้องประสบวิกฤติทางการเงินใน ค.ศ.1997 เช่นเดียวกับอีกหลายประเทศในเอเชียตะวันออก

เฉียงใต้ อย่างไรก็ตาม เกาหลีใต้สามารถใช้เวลาไม่นานนัก ในการฟื้นฟูระบบการเงินและระบบเศรษฐกิจของประเทศ ให้กลับคืนสู่ภาวะปกติ

จากผลของการพัฒนาดังกล่าว ผู้เขียนจึงประสงค์นำเสนอกิจกรรมที่รัฐบาลเกาหลีใต้ได้ดำเนินการ อันมีผลสำคัญที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์มหัศจรรย์แห่งลุ่มแม่น้ำฮัน เพื่อแสดงให้เห็นว่าผลจากการพัฒนานั้นไม่ใช่เกิดขึ้นจากสิ่งลึกลับ (myth) หากแต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ ดังคำกล่าวที่ว่า “เราสามารถทำได้” หรือ “We can do.” ซึ่งเป็นถ้อยคำที่รัฐบาลเกาหลีใต้ได้ปลุกฝังให้ประชาชนของตนได้ยึดถือ ในขณะเดียวกัน ก็จะนำเสนอถึงปัจจัยที่ทำให้เกาหลีใต้พัฒนาขึ้นได้อย่างรวดเร็ว

จากเป้าหมายการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า กับการก้าวไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรม

จากสภาพทางกายภาพ คาบสมุทรเกาหลีมีพื้นที่ราบอยู่ประมาณร้อยละ 20 นอกจากนั้นเป็นภูเขา จึงไม่เหมาะสำหรับการเกษตรกรรม ด้วยเหตุนี้ หากย้อนไปพิจารณาในยุคประวัติศาสตร์ จึงพบว่าคนเกาหลีได้อพยพไปแสวงหาพื้นที่เพาะปลูกในดินแดนอื่น ดังนั้นในช่วงที่เกาหลีตกเป็นอาณานิคมของญี่ปุ่น ระหว่าง ค.ศ.1910-1945 การดำรงชีวิตของคนเกาหลีจึงเผชิญความยากลำบากอย่างมาก เพราะญี่ปุ่นได้เข้ามาแสวงหาประโยชน์ในการถือครองที่ดินและการเป็นเจ้าของกิจการหลาย

ประเภท ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อเกาหลีเป็นอิสระจากญี่ปุ่น เกาหลีก็กลับต้องถูกแบ่งออกเป็นสองส่วน ซึ่งไม่ได้มีผลกระทบต่อคนเกาหลีเฉพาะด้านการเมืองเท่านั้น แต่ยังมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน เพราะปัจจัยในการผลิตสินค้าอยู่คนละดินแดนกัน กล่าวคือ แหล่งผลิตกระแสไฟฟ้าและโรงงานต่าง ๆ อยู่ในเกาหลีเหนือ ส่วนแหล่งเกษตรกรรมนั้นอยู่ในเกาหลีใต้ ดังนั้นผู้ที่ทำการเพาะปลูกในเกาหลีใต้จึงขาดแคลนปุ๋ย เนื่องจากโรงงานตั้งอยู่ในเกาหลีเหนือ นอกจากนี้ ดินแดนเกาหลีทั้งสองส่วนยังกลายเป็นสมรภูมิสงครามกลางเมือง อันนำมาซึ่งการสูญเสียทรัพย์สิน ชีวิตและผู้บาดเจ็บอีกจำนวนมาก

ผลกระทบที่เกาหลีใต้ได้รับทั้งในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองและช่วงหลังสงครามเกาหลี ถือว่ามีความรุนแรงมาก จนถึงกับมีการตั้งข้อสังเกตว่า ถ้าหากไม่มีสหรัฐอเมริกาเข้ามาให้ความช่วยเหลือ เกาหลีใต้จะสามารถฝ่าฟันอุปสรรคที่เผชิญได้สำเร็จหรือไม่ เพราะปัญหาที่เกาหลีใต้เผชิญมีทั้งภัยคุกคามด้านความมั่นคงจากภายในและภายนอก ปัญหาด้านเศรษฐกิจเนื่องจากการขาดแคลนวัตถุดิบ เงินทุนและพลังงานในการผลิตสินค้า และปัญหาด้านสังคมเพราะที่อยู่อาศัยถูกทำลาย และการพลัดพรากจากกันของคนในครอบครัว (Kwang 1981, 55; Choy 1971, 340-46)

รัฐบาลของประธานาธิบดีอีซึงมัน (Syngman Rhee) ซึ่งปกครองเกาหลีใต้ระหว่าง

ค.ศ.1948-1960 จึงกำหนดนโยบายเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจ โดยเน้นการผลิตสินค้าเพื่อทดแทนการนำเข้า พร้อมกับกำหนดมาตรการคุ้มครองตลาดสินค้าภายใน โดยการกำหนดกำแพงภาษี และการกำหนดปริมาณการนำเข้า แต่นโยบายและมาตรการเหล่านี้ต่างมีข้อจำกัด เพราะตลาดภายในของเกาหลีใต้มีขนาดเล็ก และการใช้ทรัพยากรไม่มีประสิทธิภาพเพราะขาดการแข่งขัน ส่วนภาคการเกษตร ซึ่งคนเกาหลีใต้ส่วนใหญ่ในขณะนั้นยึดเป็นอาชีพ ต้องเผชิญกับปัญหาที่สำคัญอยู่หลายประการ (Rhee 1973, 677-78) อาทิเช่น ผลผลิตตกต่ำ การขาดระบบชลประทาน การขาดการปรับปรุงเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยมีราคาแพงและมีจำนวนไม่เพียงพอ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือว่าส่งผลโดยตรงต่อรายได้ของผู้ประกอบอาชีพการเกษตร

ถัดมาในสมัยรัฐบาลประธานาธิบดีปาร์คชุงฮี (Park Chung-hee) ซึ่งปกครองเกาหลีใต้ในระหว่าง ค.ศ.1961-1979 จึงปรับทิศทางการพัฒนา โดยเฉพาะในช่วง ค.ศ.1961-1971 ได้เน้นความสำคัญไปที่การส่งเสริมการส่งออก โดยใช้ประโยชน์จากค่าจ้างแรงงานราคาถูก ในขณะเดียวกัน รัฐบาลได้กำหนดมาตรการต่าง ๆ ขึ้นมาสนับสนุน อาทิเช่น การให้สิทธิพิเศษในการยกเว้นภาษี และการระดมเงินทุนด้วยการขึ้นดอกเบี้ยเงินฝาก ทั้งนี้รัฐบาลเกาหลีใต้ได้ประกาศใช้แผนพัฒนาระยะห้าปีฉบับแรก ใน ค.ศ.1962 เพื่อเป็นกรอบในการพัฒนาด้วย

ผลจากการพัฒนาในช่วง 10 ปีแรก ทำให้อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของเกาหลีใต้ อยู่ในเกณฑ์สูง โดยเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 9.5 ต่อปี ในด้านโครงสร้างการส่งออก สินค้าที่ผลิตในภาคอุตสาหกรรมได้มีส่วนการส่งออกเพิ่มขึ้นตลอด ในขณะที่สินค้าจากภาคเกษตรกรรมมีส่วนลดลง สำหรับมูลค่าการค้าต่างประเทศ มูลค่าสินค้าส่งออกอยู่ในราว 555 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ใน ค.ศ.1962 และได้เพิ่มเป็น 1.07 พันล้านเหรียญสหรัฐใน ค.ศ.1971

ต่อมาในทศวรรษที่ 1970 รัฐบาลประธานาธิบดีปาร์คจองฮีได้ปรับทิศทางการพัฒนาอีกครั้ง โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักและเคมี (heavy and chemical industries-HCIs) เพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายในด้านการส่งออก และทดแทนการนำเข้าสินค้าประเภททุนหรือเครื่องจักร นอกจากนี้ รัฐบาลเกาหลีใต้ได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการเตรียมพร้อม สำหรับการพึ่งตนเองด้านการป้องกันประเทศ ถ้าหากสหรัฐอเมริกาจะถอนกำลังทหารที่ประจำการอยู่ออกไป ส่วนประเภทอุตสาหกรรมที่รัฐบาลให้การสนับสนุน ได้แก่ การต่อเรือ รถยนต์ เหล็ก โลหะและเคมี

การเน้นความสำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักและเคมี (HCIs) ทำให้รัฐบาลต้องกำหนดมาตรการหลายอย่างขึ้นรองรับ อาทิ เช่น การให้สิทธิพิเศษด้านการคุ้มครองการประกอบการ การยกเว้นภาษี และการให้เงินกู้ในอัตราดอกเบี้ยต่ำ พร้อมกันนั้น รัฐบาลได้สร้างสิ่ง

อำนวยความสะดวกหรือโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่สำคัญขึ้นรองรับ ดังกรณี การสร้างท่าเรือที่เมืองปูซาน (Busan) การสร้างทางหลวงเชื่อมระหว่างกรุงโซลและเมืองท่าปูซาน และการกำหนดให้มีนิคมอุตสาหกรรมขึ้นในเมืองสำคัญของแต่ละจังหวัด (Harvie and Lee 2003, 20-23)

การพัฒนาภายใต้นโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมหนักและเคมี (HCIs) ส่งผลให้มูลค่าการส่งออกของเกาหลีใต้เพิ่มขึ้นจาก 1.07 พันล้านเหรียญสหรัฐใน ค.ศ.1971 เป็น 15.06 พันล้านเหรียญสหรัฐ ใน ค.ศ.1979 หรือมีอัตราการเพิ่มขึ้นอยู่ในราวร้อยละ 39.2 ต่อปี ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่า การพัฒนาภายใต้นโยบายนี้ เป็นผลให้โครงสร้างการผลิตของเกาหลีใต้ เปลี่ยนแปลงไปสู่การผลิตในภาคอุตสาหกรรมอย่างเต็มตัว อย่างไรก็ตาม การดำเนินนโยบายดังกล่าวได้ก่อผลกระทบในเชิงลบขึ้นเช่นกัน ดังกรณี การก่อตัวของกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่หรือแฉบอด (*chaebol*) ที่อาศัยประโยชน์จากการมีความสัมพันธ์กับกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจทางการเมือง ในการได้รับสินเชื่อหรือการจัดซื้อจัดหาของภาครัฐบาล และในเวลาต่อมา กลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่เหล่านี้ ได้เข้ามามีอิทธิพลครอบงำภาคธุรกิจของเกาหลีใต้ นอกจากนี้ ยังเกิดปัญหาการคอร์รัปชันระหว่างนักการเมืองและข้าราชการประจำกับบรรดานักธุรกิจ (O 1997, 20-21) ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในการพัฒนา เนื่องจากในบางพื้นที่ได้รับผลจากการพัฒนาน้อย รวมถึงปัญหาการ

ต้องพึ่งพิงแหล่งเงินกู้จากต่างประเทศ ยิ่งไปกว่านั้น ภาคเศรษฐกิจของเกาหลีใต้ต้องเผชิญกับภาวะความเสี่ยง เพราะเกาหลีใต้ต้องพึ่งพิงแหล่งน้ำมันจากภายนอกประเทศ ดังนั้นเมื่อเกิดภาวะราคาน้ำมันที่เพิ่มสูงขึ้นในช่วงปลายทศวรรษที่ 1970 ระบบเศรษฐกิจของเกาหลีใต้ จึงได้รับผลกระทบตามไปด้วย

จากผลกระทบดังกล่าว รัฐบาลประธานาธิบดีชอนดooฮวาน (Chun Doo-hwan) ซึ่งปกครองเกาหลีใต้อยู่ระหว่าง ค.ศ.1980-1988 จึงได้ปรับทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเน้นความสำคัญของการมีเสถียรภาพ การผ่อนคลายกฎระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองอุตสาหกรรมภายใน โดยเปิดโอกาสให้สินค้าจากภายนอกประเทศเข้ามาแข่งขันมากขึ้น ในขณะเดียวกัน ได้พยายามสร้างความเป็นธรรมในการดำเนินธุรกิจ ด้วยการออกกฎหมายป้องกันการผูกขาด และสร้างความเป็นธรรมทางการค้า การสนับสนุนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) แทนการให้ความสำคัญกับกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่แต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งก็สอดคล้องกับเป้าหมายของนโยบายที่สำคัญอีกประการก็คือ การส่งเสริมการพัฒนาและการเติบโตทางเศรษฐกิจที่สมดุล

เมื่อย่างเข้าทศวรรษที่ 1990 การเผชิญหน้ากันระหว่างประเทศในค่ายเสรีกับค่ายคอมมิวนิสต์ผ่อนคลายลง การติดต่อและความร่วมมือด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศต่าง ๆ มีเพิ่มขึ้น ส่วนหนึ่งก็ถือเป็นคุณูปการของ

เทคโนโลยีการสื่อสาร ที่จัดอุปสรรคด้านความห่างไกลในการติดต่อกันออกไป และในช่วงเวลาที่ไล่เลี่ยกันนั้น ระบบการค้าโลกของโลกก็เริ่มเปลี่ยนแปลง โดยแนวคิดการค้าเสรีกลายเป็นกระแสหลัก ดังตัวอย่าง การเกิดข้อเรียกร้องให้ประเทศซึ่งปกป้องตลาดสินค้าเกษตรและบริการทางการเงิน ลดหย่อนกฎเกณฑ์ เพื่อให้สินค้าและผู้ประกอบการจากต่างประเทศเข้าไปแข่งขัน โดยให้คำนึงถึงประโยชน์ที่ผู้บริโภคจะได้รับ

เกาหลีใต้ได้อาศัยจังหวะดังกล่าว ผ่อนคลายกฎระเบียบต่าง ๆ เร่งปฏิรูปสถาบันการเงิน เพื่อให้เกิดความโปร่งใส นำระบบชื่อจริง (real name system) มาใช้ในการทำธุรกรรมทางการเงิน เพื่อแก้ไขปัญหาการคอรัปชั่น พร้อมกันนี้ รัฐบาลได้กำหนดแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้หลักการโลกาภิวัตน์หรือเซเกยehwa (seggyehwa) โดยการเข้าร่วมอย่างแข็งขันในการเจรจาการค้า ภายใต้กรอบขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization) ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว การพัฒนาเศรษฐกิจของเกาหลีใต้ ได้ก้าวมาถึงขั้นที่ถือว่าประสบความสำเร็จในอีกหนึ่งระดับ เมื่อเข้าเป็นสมาชิกองค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Cooperation and Development-OECD) ใน ค.ศ.1996

อย่างไรก็ตาม ใน ค.ศ.1997 เกาหลีใต้ได้เผชิญภาวะวิกฤติการเงิน เมื่อภาคธุรกิจประสบกับปัญหาหนี้เงินกู้ต่างประเทศระยะสั้น

โดยเฉพาะการลงทุนที่มากเกินไปของกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่หรือแจบออล ก่อปรกับปัญหาการคอร์รัปชันทั้งในส่วนของการบริหารและภาคการเมือง จนนำไปสู่ภาวะการขาดสภาพคล่องทางการเงิน อันมีผลให้แจบออลและธนาคารบางแห่งประสบภาวะล้มละลาย และในที่สุด รัฐบาลเกาหลีใต้ต้องขอความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund-IMF) เข้ามาช่วยฟื้นฟูฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศ

ในการแก้ไขภาวะวิกฤติ รัฐบาลเกาหลีใต้ได้ดำเนินนโยบายที่สำคัญ คือ การลดขนาดของหนี้ที่ภาคธุรกิจมี กำหนดให้ภาคธุรกิจปรับโครงสร้าง และรูปแบบการจัดการให้มีความโปร่งใส เมื่อพิจารณาเฉพาะเจาะจงไปที่กลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ รัฐบาลได้ระบุให้แต่ละกลุ่มเน้นการผลิตสินค้าและบริการที่เป็นแกนหลักของกลุ่ม มากกว่าการผลิตในหลากหลายผลิตภัณฑ์ โดยไม่คำนึงถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในขณะเดียวกันรัฐบาลก็จะไม่กำหนดมาตรการต่างๆ ขึ้น เพื่อให้สิทธิเฉพาะต่อแจบออลเท่านั้น หากจะคำนึงถึงความสำคัญของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ด้วย นอกจากนั้น รัฐบาลยังได้เริ่มแผนการปฏิรูปด้านแรงงาน โดยการแก้ไขกฎระเบียบ เพื่อให้ภาคธุรกิจสามารถลดจำนวนคนงานในกิจการของตนได้ อันจะก่อให้เกิดการยืดหยุ่นในการจัดการ ในส่วนของภาครัฐ รัฐบาลได้ดำเนินแผนการปฏิรูป ทั้งในส่วนของรัฐวิสาหกิจและระบบราชการ โดยการ

ปรับลดขนาด การกำหนดภารกิจให้มีความชัดเจน และสามารถอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนอย่างแท้จริง

จากมาตรการต่าง ๆ ของรัฐบาลที่ประกาศใช้ ได้มีส่วนทำให้เศรษฐกิจของเกาหลีใต้ฟื้นตัวขึ้น โดยใช้ระยะเวลาไม่นานนัก และจากบทเรียนที่เกาหลีใต้ได้รับจากวิกฤติการเงิน ทำให้เกาหลีใต้ตระหนักว่าการให้ความคุ้มครองต่อธุรกิจต่าง ๆ ไม่ได้เป็นหลักประกันว่า ธุรกิจเหล่านั้นจะประสบความสำเร็จเสมอไป ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้ประกอบธุรกิจต่าง ๆ ต้องสร้างความเข้มแข็งและจุดเด่นให้กับตนเอง เพื่อที่จะแข่งขันกับภายนอกประเทศ ทั้งในด้านคุณภาพและราคา อย่างไรก็ตาม การดำเนินการปฏิรูปในบางด้าน โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่หรือแจบออล ก็ยังเป็นที่สงสัยถึงความสำเร็จ เนื่องจากแรงผลักดันของรัฐบาลในช่วงเวลาต่อมาได้อ่อนพลังลง และฝ่ายที่สนับสนุนการปฏิรูปกลับไม่สามารถที่จะรวมประเด็นความต้องการที่จะปฏิรูปอย่างเป็นกลุ่มก้อน ดังนั้นจึงพบว่าอิทธิพลของแจบออลที่มีต่อวงการการเมือง การปกครอง สื่อมวลชน วิชาการ และกฎหมาย ยังคงไม่เปลี่ยนแปลง (K. Kim 2002, 36-38)

สำหรับในยุคของการเปิดเสรีทางการค้า รัฐบาลเกาหลีใต้ได้ทุ่มเทความพยายามที่จะทำให้เศรษฐกิจของตนมีศักยภาพในการแข่งขันเพิ่มขึ้นไปอีก จึงมุ่งความสนใจไปที่การเปิดเสรีด้านการค้าและการลงทุนกับประเทศต่าง ๆ ทั้ง

ในรูปของพหุภาคีและทวิภาคี โดยเกาหลีใต้หวังที่จะได้รับประโยชน์จากสินค้าและบริการที่ตนเองมีศักยภาพ นับจากเกาหลีใต้ลงนามข้อตกลงเขตการค้าเสรีกับซีทีใน ค.ศ.2004 เกาหลีใต้ได้บรรลุข้อตกลงในลักษณะเดียวกันกับสิงคโปร์ใน ค.ศ.2006 และกับสหรัฐอเมริกาใน ค.ศ.2007 รวมถึงอยู่ระหว่างการเจรจากับอีกหลายประเทศ ที่เป็นประเทศคู่ค้าสำคัญ (Korea Policy Review 2007) อนึ่ง นับจากช่วงที่ประธานาธิบดีลีเมียงบัก (Lee Myung-bak) เข้าดำรงตำแหน่งผู้นำในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.2008 ผู้นำคนใหม่ของเกาหลีใต้ได้กำหนดวิสัยทัศน์เกาหลี 747 (Korea 747) เป็นแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจ กล่าวคือ จะทำให้เกาหลีใต้มีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับร้อยละ 7 ต่อปี รายได้ต่อหัวของประชาชนโดยเฉลี่ยปีละ 40,000 เหรียญสหรัฐ และให้เศรษฐกิจเกาหลีใต้มีขนาดใหญ่โตอยู่ในลำดับที่ 7 ของโลก (วิเชียร อินทะสี 2551)

หากนับตั้งแต่ ค.ศ.1948 ซึ่งเป็นปีที่ก่อตั้งสาธารณรัฐเกาหลี (Republic of Korea) หรือเกาหลีใต้ เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนา และเมื่อนับถึง ค.ศ.2008 ก็ครบรอบ 60 ปีพอดี คงต้องถือว่าเกาหลีใต้ใช้ระยะเวลาไม่นานนัก ในการพัฒนาประเทศเพื่อก้าวขึ้นสู่ประเทศอุตสาหกรรม โดยมีสินค้าและผลิตภัณฑ์หลายรายการอยู่ในอันดับชั้นนำของโลก ประชาชนโดยทั่วไปมีวิถีชีวิตและสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ฐานะของประเทศเปลี่ยนจากประเทศผู้ขอรับ

ความช่วยเหลือ กลายมาเป็นประเทศผู้ให้ และถึงแม้เกาหลีใต้ถือเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่ในกระบวนการพัฒนาดังกล่าว ก็ใช่ว่าดำเนินมาอย่างราบรื่น และผลการพัฒนาเอง ก็เกิดผลกระทบในด้านลบและยังเป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบันเช่นกัน ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้นับว่าเกี่ยวเนื่องกับการพัฒนาในด้านอื่น ซึ่งขอที่จะกล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

จากรัฐบาลเผด็จการพลเรือนและทหาร สู่รัฐบาลประชาธิปไตย

ถ้าพิจารณาว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาทางการเมือง ก็ต้องถือว่าการเมืองของเกาหลีใต้ได้ผ่านขั้นตอนสำคัญดังกล่าว ทั้งนี้ นับจากเหตุการณ์ชุมนุมครั้งใหญ่ เมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ.1987 ชาวเกาหลีใต้สามารถเลือกผู้นำประเทศ ผู้นำท้องถิ่น รวมถึงตัวแทนที่จะทำหน้าที่ในสภาระดับประเทศและระดับท้องถิ่นตามช่วงระยะเวลาที่กำหนด โดยไม่เผชิญปัญหาวิกฤติการเมือง อันเป็นเหตุนำไปสู่การโค่นล้มรัฐบาล จากความสำเร็จนี้ ต้องถือว่าเป็นผลจากความเข้มแข็งของฝ่ายต่าง ๆ ในระบบการเมือง ในการทำหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน เพื่อมิให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งใช้อำนาจเกินขอบเขต อันจะเป็นเหตุนำไปสู่การเสียสมดุลของระบบและการเกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา

แต่กว่าที่การเมืองเกาหลีใต้จะก้าวสู่ยุคประชาธิปไตยอย่างเต็มตัว เกาหลีใต้ก็เคยมีสภาพไม่ต่างไปจากประเทศกำลังพัฒนาโดยทั่วไป กล่าวคือ อำนาจทางการเมืองถูกผูกขาดอยู่เฉพาะกับกลุ่มบุคคล โดยที่กลุ่มบุคคลเหล่านี้ ต่างกำหนดมาตรการต่าง ๆ ขึ้น เพื่อให้ทำให้ฝ่ายตนอยู่ในอำนาจได้อย่างยาวนาน โดยไม่คำนึงถึงกติกาและกฎเกณฑ์ อย่างไรก็ตาม ผลของการอยู่ในตำแหน่งและอำนาจ โดยไม่คำนึงถึงความต้องการและข้อท้วงติงจากประชาชน ได้นำไปสู่การชุมนุมต่อต้านของประชาชน หรือไม่ก็เกิดความขัดแย้งในหมู่ผู้นำเอง จนเป็นเหตุให้ผู้นำต้องพ้นจากอำนาจไป

นับตั้งแต่การสถาปนาสาธารณรัฐเกาหลี (Republic of Korea) หรือเกาหลีใต้ และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี (Democratic People's Republic of Korea) หรือเกาหลีเหนือ ใน ค.ศ.1948 เกาหลีทั้งสองต่างแข่งขันกันมาโดยตลอด เพื่ออ้างความชอบธรรมในการเป็นรัฐบาลของชาวเกาหลีแต่เพียงฝ่ายเดียว และต่อมามีความขัดแย้งนี้ ได้ทวีความรุนแรงจนกลายเป็นสงครามเกาหลี เมื่อการสู้รบในสงครามเกาหลียุติลง เกาหลีทั้งสองและประเทศที่ร่วมสงครามไม่ได้ลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพ ดังนั้นทั้งเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้จึงอยู่ในภาวะสงครามต่อกัน สภาพเช่นนี้ คงปฏิเสธไม่ได้ที่ทั้งสองเกาหลีจำเป็นต้องมีผู้นำที่เข้มแข็ง เพื่อที่จะเผชิญปัญหาต่าง ๆ

อันมีผลกระทบต่อความอยู่รอดของประเทศโดยตรง

เกาหลีใต้ในช่วงแรกมีประธานาธิบดีอิซซิงมัน (Syngman Rhee) เป็นผู้นำประเทศ เขาได้เน้นนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ โดยต้องการโค่นล้มระบอบคอมมิวนิสต์ในเกาหลีเหนือ เพื่อที่จะนำไปสู่การรวมประเทศ ในระหว่างดำรงตำแหน่ง ประธานาธิบดีอิซซิงมันใช้ความพยายามในการรักษาอำนาจทางการเมืองของตนหลายครั้ง โดยการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อยกเลิกการจำกัดวาระในการดำรงตำแหน่ง การใช้กลไกของระบบราชการในการปราบปรามและขจัดนักการเมืองฝ่ายค้าน อาทิเช่น การอาศัยประโยชน์จากกฎหมายด้านความมั่นคง ซึ่งประกาศใช้ใน ค.ศ.1948 กำจัดนักการเมืองฝ่ายค้านและผู้ต่อต้านรัฐบาล ทั้งที่กฎหมายนี้มีเป้าหมายเพื่อปราบปรามคอมมิวนิสต์ และผู้ให้การสนับสนุนเกาหลีเหนือ

นอกจากนี้ ในช่วงการเลือกตั้งประธานาธิบดีอิซซิงมันยังคงใช้อำนาจและกลไกของระบบราชการทุจริตการเลือกตั้ง จนสามารถเอาชนะคู่แข่งได้ แต่ความขัดแย้งดังกล่าว กลับไม่ได้เป็นหลักประกันให้ผู้นำการเมืองครองอำนาจได้อย่างยาวนาน เพราะความอดทนของประชาชนย่อมมีขีดจำกัด ด้วยเหตุนี้เอง ในเดือนเมษายน ค.ศ.1960 ประธานาธิบดีอิซซิงมันต้องประกาศลาออกจากตำแหน่ง เนื่องจากเกิดการชุมนุมใหญ่ของประชาชน นักศึกษาและอาจารย์มหาวิทยาลัย ที่ไม่พอใจต่อกรณีการทุจริตการ

เลือกตั้ง และแม้ว่าประธานาธิบดีซึ่งมันได้สั่งให้ใช้กำลังทหารสลายการชุมนุม แต่ได้รับการปฏิเสธจากกองทัพ

การโค่นล้มรัฐบาลประธานาธิบดีซึ่งมัน ถือเป็นความสำเร็จของพลังประชาชนในการจัดผู้นำและรัฐบาลที่ใช้อำนาจเผด็จการออกไป แต่เกาหลีใต้ในขณะนั้นยังเผชิญกับปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม อันเป็นผลสืบเนื่องจากสงครามเกาหลี ด้วยเหตุนี้รัฐบาลที่รักษารอยุ่จึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาทุกอย่างได้ภายในเวลาอันสั้น สภาพปัญหาดังกล่าวจึงเป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่มทหารที่นำโดยนายพลปักจงฮี (Park Chung-hee) ก่อการรัฐประหารขึ้นในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1961

ในช่วงที่ประธานาธิบดีปักจงฮีดำรงตำแหน่งผู้นำเกาหลีใต้ การปกครองของเขามีผลต่อสถานะของเกาหลีใต้ในหลายทิศทาง กล่าวคือ ความเข้มแข็งของผู้ปกครองกลายเป็นสิ่งจำเป็นต่อประเทศ ในช่วงที่เผชิญการคุกคามจากภายนอก โดยเฉพาะความขัดแย้งกับเกาหลีเหนือ และสถานการณ์ความตึงเครียดในภูมิภาคในด้านเศรษฐกิจก็เป็นที่ประจักษ์ว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจที่ริเริ่มนำมาใช้ในสมัยประธานาธิบดีปักจงฮี มีผลทำให้อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจอยู่ในเกณฑ์สูง และโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศเปลี่ยนจากภาคการเกษตรไปเป็นภาคอุตสาหกรรม ส่วนในด้านสังคม โครงการแชมาอึล อุนดง (Saemaul Undong) หรือขบวนการชุมชนใหม่ ได้มีส่วนช่วยลดความ

แตกต่างด้านมาตรฐานชีวิตความเป็นอยู่ระหว่างคนในชนบทและคนในเมือง

ถึงแม้ตลอดระยะเวลา 18 ปี ที่ประธานาธิบดีปักจงฮีปกครอง ได้นำความเจริญในหลายด้านมาสู่เกาหลีใต้ แต่เขาก็กลับดำเนินกุศโลบายที่ไม่แตกต่างไปจากประธานาธิบดีซึ่งมัน กล่าวคือ พยายามรักษาอำนาจเพื่อให้อยู่ในตำแหน่งได้อย่างยาวนาน โดยการแก้ไขและประกาศใช้รัฐธรรมนูญให้เอื้อประโยชน์ต่อผู้นำให้มากที่สุด พร้อมกันนั้น ก็ขัดขวางและจำกัดคู่แข่งทางการเมืองไม่ให้ขึ้นมาท้าทายอำนาจ ดังนั้นตลอดระยะเวลาที่ประธานาธิบดีปักจงฮีอยู่ในตำแหน่ง การเมืองและการปกครองของเกาหลีใต้จึงมีลักษณะเป็นแบบเผด็จการ การตรวจสอบและการถ่วงดุลอำนาจฝ่ายบริหารเป็นไปอย่างจำกัด ผลที่เกิดขึ้นก็คือ ปัญหาการคอร์รัปชันระหว่างนักการเมือง ข้าราชการประจำและนักธุรกิจ ส่งผลให้อำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจผูกขาดอยู่เฉพาะกลุ่มบุคคลจำนวนน้อย รวมถึงการจัดสรรทรัพยากรในสังคมถูกบิดเบือน

เมื่อผ่านพ้นสมัยประธานาธิบดีปักจงฮี ชาวเกาหลีใต้ต่างหวังที่จะเห็นรัฐบาลซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครอง มีการเคารพสิทธิและเสรีภาพ และไม่ใช้อำนาจโดยพลการ แต่ความหวังดังกล่าวกลับลงเอยด้วยผิดหวัง เพราะภายหลังจากที่ประธานาธิบดีปักจงฮีถูกลอบสังหารใน ค.ศ.1979 คณะทหารที่นำโดยนายพลชอนดู่ฮวาน (Chun Doo-hwan)

ได้ยึดอำนาจในปลายปีเดียวกัน และในปีถัดมาได้เกิดการชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตย โดยให้ทหารยุติการแทรกแซงทางการเมือง แต่ฝ่ายทหารกลับใช้กำลังเข้าสลายการชุมนุม โดยเฉพาะเหตุการณ์ที่เมืองกวางจู (Kwangju Uprising) ซึ่งเป็นผลให้มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บจำนวนมาก และภายหลังจากเหตุการณ์นี้ นายพลชอนดูฮวานได้เข้าดำรงตำแหน่งผู้นำประเทศ

ถึงแม้ภายหลังการปราบปรามผู้ชุมนุมที่เมืองกวางจู เมื่อเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1980 ทหารภายใต้การนำของนายพลชอนดูฮวานสามารถครองอำนาจทางการเมืองต่อ แต่ก็ไม่สามารถปกครองได้อย่างราบรื่น เมื่อเปรียบเทียบกับในช่วงที่ประธานาธิบดีปักจองฮีครองอำนาจ การชุมนุมเรียกร้องของประชาชนและนักศึกษาได้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายที่จะให้ประเทศปกครองในระบอบประชาธิปไตย ประธานาธิบดีในฐานะหัวหน้ารัฐบาล ต้องมาจากการเลือกตั้งของประชาชนโดยตรง และมีการจำกัดวาระและสมัยในการดำรงตำแหน่ง

การที่ระบอบเผด็จการทหารในเกาหลีใต้ต้องสิ้นสุด และอำนาจทางการเมืองได้กลับคืนไปอยู่กับประชาชน คงต้องถือเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกาหลีใต้ โดยเฉพาะในช่วงการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจของประธานาธิบดีปักจองฮี ที่ก่อให้เกิดการขยายตัวของเมือง อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจ

จากการเกษตรมาเป็นอุตสาหกรรม ทำให้ผู้ใช้แรงงานในภาคอุตสาหกรรมขยายตัว การพัฒนาชนบทในช่วงที่ผ่านมาเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เรียนรู้และแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง และผู้ได้รับการศึกษาในระดับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยได้เพิ่มจำนวนขึ้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้ประชาชนกลุ่มต่าง ๆ มีโอกาสเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร สามารถวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาที่ส่วนรวมประสบ โดยเฉพาะผลกระทบที่เกิดจากรัฐบาลผูกขาดและใช้อำนาจเกินขอบเขต ดังนั้นความต้องการที่จะเห็นการเปลี่ยนแปลงในระบบการเมืองจึงเกิดขึ้นตามมา

ความสำเร็จจากการรวมพลังของนักศึกษาและประชาชน ในการกดดันให้ผู้นำต้องคืนอำนาจทางการเมืองให้กับประชาชน โดยเฉพาะการชุมนุมครั้งใหญ่ในเดือนมิถุนายน ค.ศ.1987 อันนำไปสู่การแก้ไขรัฐธรรมนูญ ที่ระบุให้ผู้นำประเทศต้องผ่านการเลือกตั้งจากประชาชนโดยตรง กำหนดให้อยู่ในตำแหน่งได้เพียงสมัยเดียว โดยมีวาระการดำรงตำแหน่ง 5 ปี จึงถือเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญในประวัติศาสตร์การเมืองของเกาหลีใต้ เพราะนับจากนั้นมา การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองโดยการรัฐประหารไม่ได้เกิดขึ้นอีก การเลือกตั้งทั่วไปเพื่อเลือกผู้นำประเทศและสมาชิกสภาแห่งชาติ เกิดขึ้นตามช่วงระยะเวลาที่ผู้นำประเทศและสมาชิกสภาครบวาระ นอกจากนี้ นักการเมืองในทุกระดับ หรือแม้แต่อดีตผู้นำประเทศ ซึ่งได้กระทำความผิดหรือใช้อำนาจอันมิชอบในช่วงก่อนหรือ

ระหว่างการดำรงตำแหน่ง ยังถูกนำตัวมารับโทษตามความผิดที่ได้กระทำไป

จากความเข้มแข็งของภาคประชาสังคม การถ่วงดุลอำนาจกันระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ บริหารและตุลาการ จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญ ที่ทำให้การเมืองเกาหลีใต้ก้าวไปสู่การเป็นประชาธิปไตยที่เต็มตัว และกลายเป็นรากฐานอันสำคัญสำหรับการพัฒนาในด้านต่างๆ เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะผู้ทำหน้าที่ในแต่ละฝ่ายต้องรับฟังความคิดเห็นและรับผิดชอบต่อประชาชน และหากฝ่ายหรือบุคคลใดละเมิดต่อหลักการดังกล่าว ก็ย่อมได้รับผลในเชิงลบจากการกระทำนั้น

อย่างไรก็ตาม แม้การเมืองเกาหลีใต้ได้พัฒนาไปสู่การเป็นประชาธิปไตยที่เต็มตัว แต่ก็ยังคงเผชิญปัญหาอีกบางประการ อาทิเช่น การให้ความสำคัญกับตัวบุคคล (S. Kim 2003, 105) ถ้าหากย้อนไปพิจารณาตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 เป็นต้นมาจนถึงในราวการเลือกตั้งประธานาธิบดีใน ค.ศ.2002 การเมืองเกาหลีใต้ได้ผูกพันหรือเกี่ยวข้องกับนักการเมืองที่สำคัญ 3 คน คือ คิมยงซัม (Kim Young-sam) คิมแดจุง (Kim Dae-jung) และคิมจองพิล (Kim Jong-pil) โดยสองคนแรกได้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองสูงสุด คือ ผู้นำประเทศ ซึ่งผลจากการให้ความสำคัญกับตัวบุคคล ในบางช่วงพบว่าผู้นำการเมืองมักให้ความสำคัญกับนโยบายน้อยกว่าผลประโยชน์ที่ผู้นำจะได้รับ ดังในช่วงที่คิมยงซัมจะลงแข่งขันชิงตำแหน่งประธานาธิบดีกับคิม

แดจุง เขาได้รวมพรรคการเมืองเข้ากับพรรคการเมืองของประธานาธิบดีโนแทกู (Roh Tae-woo) เนื่องจากเล็งเห็นโอกาสที่จะชนะการเลือกตั้ง ทั้งที่ประธานาธิบดีโนแทกูนั้นอิงแอบกับประธานาธิบดีชอนดุษวาน หรือฝ่ายเผด็จการมาก่อน ในขณะที่เดียวกัน การให้ความสำคัญกับตัวบุคคลยังมีความเกี่ยวข้องกับการดำรงอยู่ของพรรคการเมือง กล่าวคือเมื่อผู้นำยุติบทบาททางการเมือง พรรคการเมืองที่สังกัดก็จะหมดบทบาทตามไปด้วย

นอกจากนี้ ยังมีประเด็นภูมิภาคนิยม (regionalism) อันเป็นปัญหาหนึ่งในการพัฒนาการเมืองของเกาหลีใต้ ภูมิภาคนิยมนี้ถือเป็นผลกระทบจากการพัฒนาของเกาหลีใต้ ที่ผลของการพัฒนาได้สร้างความเหลื่อมล้ำให้เกิดขึ้นกับประชาชนในสองพื้นที่ โดยประชาชนในพื้นที่หนึ่งได้รับประโยชน์หรือโอกาสดีกว่าประชาชนในอีกพื้นที่หนึ่ง ซึ่งในสมัยประธานาธิบดีปักจองฮี การพัฒนาของรัฐบาลได้กระจุกตัวอยู่ในพื้นที่จังหวัดเกียงซัง (Kyongsang) หรือยงนัม (Yongnam) โดยเป็นทั้งที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมและท่าเรือพร้อมกันนั้นเมืองแทกู (Taegu) อันเป็นบ้านเกิดของประธานาธิบดีปักจองฮี ก็อยู่ในจังหวัดเกียงซัง นอกจากนี้ ผู้นำเกาหลีได้คนถัดมา อาทิเช่น ประธานาธิบดีชอนดุษวาน ประธานาธิบดีโนแทกู และประธานาธิบดีคิมยงซัม ก็เกิดในพื้นที่จังหวัดเกียงซัง ยิ่งไปกว่านั้น ในสมัยประธานาธิบดีปักจองฮี ประธานาธิบดีชอนดุษวาน และประธานาธิบดีโนแทกู ผู้ได้รับการ

แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งระดับสูงทั้งในฝ่ายการเมืองและประจำ โดยส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาจากพื้นที่จังหวัดเกียงซัง (Kil 2001, 59) ส่วนพื้นที่จังหวัดจอลลา (Cholla) หรือโฮนัม (Honam) นั้นเป็นพื้นที่การเกษตร ผลการพัฒนาจึงไม่ได้ตกถึงประชาชนในพื้นที่นี้มากนัก ความรู้สึกไม่พึงพอใจต่อรัฐบาลและผู้นำประเทศที่มีภูมิลำเนาจากพื้นที่ของนัม ซึ่งได้รับประโยชน์จากการพัฒนามาก จึงมีอยู่สูง นอกจากนี้ ประชาชนในสองพื้นที่ยังมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อกันและเผชิญหน้ากันอยู่ในตัว (W. Kim 2003, 10) จากเหตุการณ์ที่ประธานาธิบดีชอนดุนฮวาน ในขณะที่ดำรงตำแหน่งผู้นำกองทัพใช้กำลังทหารเข้าปราบปรามผู้ชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยที่เมืองกวางจู ซึ่งตั้งอยู่ในจังหวัดจอลลา เมื่อเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1980 ก็ได้เป็นอีกปัจจัยหนึ่งในการเพิ่มความรู้สึกภูมิภาคนิยม (Kang 2003, 165-66)

จากสภาพดังกล่าว พฤติกรรมในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชน จึงอยู่ในลักษณะที่ประชาชนจะเลือกพรรคหรือบุคคลซึ่งเกี่ยวพันกับพื้นที่ หรือเกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญที่ประชาชนในพื้นที่ให้การยอมรับ โดยนโยบายของพรรคการเมืองจะไม่เป็นปัจจัยหลักในการตัดสินใจ ดังนั้นในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง จึงสามารถทำนายได้ว่าประชาชนในพื้นที่จังหวัดเกียงซังและจังหวัดจอลลา จะเลือกผู้สมัครพรรคการเมืองใดและผู้สมัครคนใด ดังในการเลือกตั้งประธานาธิบดีใน ค.ศ.1997 ผู้สมัครแข่งขันที่สำคัญ คือ คิมแดจุง ซึ่งเป็นนักการเมืองฝ่ายค้าน

ที่มีบทบาทสำคัญในการต่อต้านระบอบเผด็จการ และเป็นคนจังหวัดจอลลา กับอีเฮวซาง (Lee Hoi-chang) ซึ่งเป็นผู้สมัครในนามพรรครัฐบาล ผลปรากฏว่าคิมแดจุงได้รับคะแนนเสียงในพื้นที่จังหวัดจอลลาร้อยละ 92.9 ในขณะที่ได้รับคะแนนเสียงในพื้นที่จังหวัดเกียงซังร้อยละ 13.3 ส่วนอีเฮวซางได้รับคะแนนเสียงในพื้นที่จังหวัดจอลลาเพียงร้อยละ 3.3 ในขณะที่ได้รับคะแนนเสียงในพื้นที่จังหวัดเกียงซังร้อยละ 58.1 พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงแบบนี้ ยังเกิดขึ้นในการเลือกตั้งประธานาธิบดีใน ค.ศ.2002 (Sonn 2003, 49, 54) และการเลือกตั้งประธานาธิบดีในครั้งถัดมา รวมถึงการเลือกตั้งสมาชิกสมัชชาแห่งชาติ ก็มีพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงในลักษณะเดียวกัน

การลดความแตกต่างระหว่างชนบทกับเมือง และการทุ่มเทด้านการศึกษาเพื่อเป็นรากฐานในการพัฒนา

ในช่วงที่ญี่ปุ่นยึดครองเกาหลีเป็นอาณานิคมระหว่าง ค.ศ.1910-1945 ชาวเกาหลีส่วนใหญ่ได้รับความลำบากในการดำเนินชีวิต เนื่องจากญี่ปุ่นได้ดำเนินกุลโบายเข้าถือครองที่ดิน และเป็นเจ้าของโรงงานและธุรกิจที่สำคัญ นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังได้เกณฑ์ชาวเกาหลีไปทำงานในเหมืองแร่และโรงงานในญี่ปุ่น รวมถึงการเกณฑ์ไปสู้รบในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในสงคราม เกาหลีจึงเป็นอิสระจากการยึดครองของญี่ปุ่น แต่ต้องกลับถูก

แบ่งเป็นเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ในเวลาต่อมา ผลการแบ่งเกาหลีออกเป็นสองส่วนนี้ ได้ทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเกาหลีใต้ต้องได้รับความลำบากมากยิ่งขึ้น เพราะแหล่งผลิตกระแสไฟฟ้าอยู่ในเกาหลีเหนือ เมื่อเกาหลีเหนือปฏิเสธที่จะจ่ายกระแสไฟฟ้า จึงทำให้การผลิตสินค้าในเกาหลีใต้ประสบภาวะชะงักงัน ในขณะเดียวกัน โรงงานผลิตปุ๋ยก็อยู่ในเกาหลีเหนือ จึงเป็นเหตุให้เกษตรกรประสบปัญหาในการเพาะปลูก

จากสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ยากลำบากดังกล่าว สหรัฐอเมริกาซึ่งทำหน้าที่ดูแลเกาหลีใต้ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง จึงริเริ่มแผนการจัดความยากจนด้วยการปฏิรูปที่ดิน โดยการยึดที่ดินที่ฝ่ายญี่ปุ่นถือครองในช่วงอาณานิคม มาแจกจ่ายให้กับเกษตรกร เพื่อให้มีที่ดินทำกินอย่างเพียงพอ อย่างไรก็ตาม การดำเนินการดังกล่าว สามารถช่วยผ่อนคลายปัญหาความยากจนได้ แต่ผลของสงครามเกาหลีกลับซ้ำเติมปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเกาหลีใต้เลวร้ายลง ด้วยเหตุนี้ภารกิจอันเร่งด่วนของรัฐบาลเกาหลีใต้จึงเป็นการเร่งฟื้นฟูบูรณะประเทศ

สำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นในเกาหลีใต้ ในช่วงหลังสงครามเกาหลี ถือว่าไม่แตกต่างไปจากปัญหาที่ประเทศกำลังพัฒนาประสบก็คือ การอพยพของประชาชนในชนบทเข้าสู่ในเขตเมือง ซึ่งมูลเหตุจึงใจสำคัญได้แก่ พื้นที่เมืองเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม อันเป็นแหล่งการ

จ้างงาน และรายได้และมาตรฐานด้านชีวิตความเป็นอยู่ของคนที่ย้ายอยู่ในเมืองยังดีกว่าคนในชนบท ซึ่งแน่นอนว่าเมื่อเกิดปรากฏการณ์ดังกล่าวขึ้น ปัญหาด้านสังคมและด้านการเมืองก็จะเกิดขึ้นตามมา

ในสมัยประธานาธิบดีปักจองฮี รัฐบาลเกาหลีใต้ได้ตระหนักถึงปัญหาด้านสังคมและผลกระทบจากการพัฒนา ที่เน้นการสร้างความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจ จึงได้ริเริ่มโครงการพัฒนาชนบทที่รู้จักกันในชื่อขบวนการชุมชนใหม่ (New Community Movement) หรือแซมมาอิล อุนดง (Saemaul Undong) ขึ้นใน ค.ศ.1971 จุดเด่นของโครงการ คือ การบูรณาการในด้านการวางแผนและการนำไปปฏิบัติ ซึ่งรัฐบาลจะแสดงบทบาทในฐานะผู้ให้ความช่วยเหลือด้านงบประมาณและเทคนิค เพื่อปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการศึกษา สาธารณสุข ที่อยู่อาศัย ไฟฟ้า การสื่อสาร การชลประทานและอื่น ๆ เพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายหลักของโครงการ คือ การปรับปรุงด้านสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชนบทให้ดีขึ้น เพิ่มผลผลิตและรายได้ให้กับภาคการเกษตร

เมื่อพิจารณารายละเอียดของแซมมาอิล อุนดง หลักการสำคัญในการดำเนินการทุกขั้นตอนก็คือ การเน้นบทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของตนเอง พึ่งตนเอง และการจัดการด้วยตนเอง โดยรัฐบาลเป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำ ซึ่งหลักการนี้ถือเป็นการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับรากหญ้า (development

of grass roots democracy) นอกจากนี้ ยังได้กำหนดเป็นหลักการว่าโครงการพัฒนาชนบทหรือแฮมมาฮิล อุนดงนี้ ต้องมีความต่อเนื่องและยั่งยืน โดยไม่นำเอาปัจจัยการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง กล่าวคือ แม้จะมีการเปลี่ยนรัฐบาล แต่โครงการนี้ต้องดำเนินต่อไป

นอกเหนือจากหลักการของแฮมมาฮิล อุนดงมีความชัดเจนแล้ว ความรับผิดชอบและการติดตามผลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็ถือเป็นสิ่งสำคัญ เพราะหากการดำเนินโครงการในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งประสบปัญหา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องร่วมมือกับท้องถิ่นหรือชุมชน เข้าไปแก้ไขปัญหามาจากการทำงานในลักษณะนี้ จึงทำให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนเกิดความรู้สึกที่ดีต่อการเอาใจใส่ของทางการ สิ่งหนึ่งซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นจุดเด่นของรัฐบาลประธานาธิบดีปักจงฮักก็คือบุคคลสำคัญในระดับสูงตั้งแต่ประธานาธิบดีนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี ต้องออกไปตรวจเยี่ยมพื้นที่ชนบทอันเป็นที่ตั้งของโครงการ โดยเฉพาะในวันหยุดหรือวันสุดสัปดาห์ โดยไม่มีการแจ้งให้ทราบเป็นการล่วงหน้า ทั้งนี้เพื่อให้เห็นสภาพความเป็นจริงให้มากที่สุด

ผลจากการพัฒนาตามโครงการแฮมมาฮิล อุนดง ได้ทำให้เกษตรกรหรือผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ชนบทมีรายได้โดยเฉลี่ยทัดเทียมหรือในบางปีสูงกว่าผู้ที่อยู่อาศัยในเขตเมือง ดังใน ค.ศ. 1970, 1973 และ 1976 รายได้ต่อเดือนของเกษตรกรอยู่ที่ 21,317; 40,059 และ 96,355 วอน ส่วนรายได้ต่อเดือนของผู้ที่อาศัยในเขต

เมืองอยู่ที่ 31,770; 45,850 และ 95,980 วอนตามลำดับ (J. Kim n.d., 16) ทั้งนี้เนื่องจากผลการดำเนินโครงการทำให้เกษตรกรมีผลผลิตเพิ่มขึ้น ในขณะเดียวกันงบประมาณที่รัฐบาลใช้จ่ายสำหรับโครงการ มีผลทำให้ประชาชนในพื้นที่มีงานทำ และมีรายได้ที่เพียงพอสำหรับการซื้อหาปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีวิต

ในด้านการพัฒนาสังคม นอกเหนือจากความพยายามแก้ไขความเหลื่อมล้ำด้านมาตรฐานชีวิตความเป็นอยู่ ระหว่างคนในชนบทและคนในเมืองแล้ว สิ่งหนึ่งที่รัฐบาลเกาหลีใต้ดำเนินการ และถือเป็นรากฐานในการทำให้เกาหลีใต้สามารถพัฒนาประเทศได้อย่างรวดเร็วก็คือ การจัดการศึกษา ถ้าหากมองย้อนไปในช่วงที่เกาหลีตกเป็นอาณานิคมของญี่ปุ่น การศึกษาที่ญี่ปุ่นจัดขึ้นนั้น ได้มุ่งตอบสนองต่อเป้าหมาย และผลประโยชน์ของญี่ปุ่นในการยึดครองเกาหลี โดยเฉพาะการทำให้เกาหลีเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของญี่ปุ่น ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดให้ใช้ภาษาญี่ปุ่นในโรงเรียน และครูผู้สอนเกินกว่าครึ่งเป็นชาวญี่ปุ่น ยิ่งไปกว่านั้น การจัดการศึกษาก็กระทำไม่ได้ทั่วถึง ซึ่งใน ค.ศ. 1942 มีเด็กเกาหลีในวัยเรียนเพียงร้อยละ 40 ที่เข้าเรียนในโรงเรียนประถม และไม่ถึงร้อยละ 5 ของผู้สำเร็จชั้นประถม เข้าเรียนต่อในโรงเรียนมัธยมต้น ซึ่งถือว่ามีย่านน้อยอย่างมาก และเมื่อพิจารณาสถิติเกี่ยวกับการอ่านออกเขียนได้ ก็พบว่าใน ค.ศ. 1945 ซึ่งเป็นปีที่เกาหลีใต้ได้รับเอกราชจากญี่ปุ่น

อัตราผู้ไม่รู้หนังสือมีอยู่สูงถึงร้อยละ 78 (Sorensen 1994, 15-16)

อย่างไรก็ตาม เกาหลีใต้ได้ประกาศใช้กฎหมายการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Basic Education Law) ใน ค.ศ.1949 ซึ่งกำหนดให้รัฐบาลจัดการศึกษาภาคบังคับในระดับประถมศึกษาแบบให้เปล่า มีกำหนด 6 ปี ถัดจากนั้นเป็นการศึกษาแบบสมัครใจ ในระดับมัธยมต้น 3 ปี มัธยมปลาย 3 ปี และระดับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย 4 ปี ผลการประกาศใช้กฎหมายดังกล่าว ทำให้เกาหลีใต้สามารถลดอัตราการไม่รู้หนังสือให้อยู่ในระดับต่ำสุด โดยในช่วงทศวรรษที่ 1960 จำนวนนักเรียนในระดับมัธยมเพิ่มขึ้นสองเท่าจากในช่วง ค.ศ.1945-1947 อัตราการเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาใน ค.ศ.1964 อยู่ที่ร้อยละ 90 ของผู้ที่อยู่ในวัยเรียน และใน ค.ศ. 1979 อัตราการเรียนต่อในระดับมัธยมต้นและมัธยมปลายอยู่ที่ร้อยละ 90 (Sorensen 1994, 16) ผลจากการที่อัตราผู้เข้าเรียนในแต่ละระดับการศึกษาเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้รัฐบาลขาดงบประมาณเพื่อการก่อสร้างอาคารและจัดเตรียมครูให้พอเพียง อย่างไรก็ตาม ภาคเอกชนได้เข้ามาแบ่งรับภาระดังกล่าว

อาจกล่าวได้ว่าผลจากการที่รัฐบาลทุ่มเทความพยายามในการจัดการศึกษานั้นมีมหาศาล เพราะสถาบันการศึกษาสามารถผลิตกำลังคนที่มีความรู้และทักษะ สอดคล้องกับความต้องการของภาครัฐและเอกชน ในช่วงที่กำลังเร่งรัดการพัฒนาประเทศ หากพิจารณา

เฉพาะช่วงทศวรรษที่ 1960 และ 1970 รัฐบาลได้กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจการศึกษาทางด้านวิชาชีพ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของโรงงานอุตสาหกรรม ที่ต้องการผู้มีความรู้ทางด้านเทคนิคในการผลิตสินค้าและบริการ

การที่เกาหลีใต้สามารถพัฒนาประเทศให้อยู่ในระดับแนวหน้าได้อย่างรวดเร็ว ทั้งที่เกาหลีใต้ได้รับผลกระทบในช่วงที่ตกเป็นอาณานิคม และความเสียหายอย่างย่อยยับจากสงครามเกาหลี คงต้องถือเป็นผลงานที่รัฐบาลเกาหลีใต้ ได้ทุ่มเทความพยายามอย่างเต็มที่ในการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ให้ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง ซึ่งทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าดังกล่าวนี้ จึงกลายเป็นทุนอันสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในช่วงระยะเวลาถัดมา

ปัจจัยเกื้อหนุนในการพัฒนา

ถ้าหากจะกล่าวว่าเกาหลีใต้ประสบความสำเร็จในการพัฒนาประเทศ คำกล่าวนี้อาจเผชิญกับคำถามที่พึงจะมีว่าความสำเร็จในการพัฒนานั้น ประชาชนเกาหลีใต้มีความสุขในการดำรงชีวิตประจำวันหรือไม่ แน่นอนว่าหากให้ประชาชนเกาหลีใต้เป็นผู้ตอบ คำตอบก็อาจมีทั้งมีและไม่มี แต่โดยภาพรวมแล้ว ผู้ตอบว่ามีก็จะมีจำนวนที่มากกว่า ถ้าย้อนไปพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ในช่วงที่เกาหลีใต้เริ่มต้นการพัฒนา กับในช่วงระยะเวลาปัจจุบันที่เกาหลีใต้เป็นอยู่ ก็คงต้องกล่าวว่าเกาหลีใต้มีการเปลี่ยนแปลงไปมาก

การเมืองมีความมั่นคง เศรษฐกิจได้รับการพัฒนาจนมีขนาดใหญ่โต โดยอยู่ในลำดับที่สี่ของเอเชีย ประชาชนมีรายได้และอัตราการรู้หนังสือสูง และยังมีช่วงอายุยืนยาว ส่วนการเปลี่ยนแปลงในทางลบก็มีเช่นเดียวกัน อาทิเช่น การแข่งขันในสังคมมีสูง ผู้อยู่ในเมืองประสบปัญหาด้านที่อยู่อาศัย และปัญหามลภาวะ เป็นต้น และถ้าหากพิจารณาถึงความสำเร็จในการพัฒนาของเกาหลีใต้ นับจากอดีตเป็นต้นมา ก็อาจจะไปถึงปัจจัยที่เป็นส่วนเกื้อหนุนได้ ดังนี้

ประการแรก ความเข้มแข็งและการถ่วงดุลอำนาจระหว่างสถาบันทางการเมือง ก่อนการเรียกร้องประชาธิปไตยในเดือนมิถุนายน ค.ศ.1987 ฝ่ายบริหารที่นำโดยประธานาธิบดีนั้น มีอำนาจมาก โดยสามารถครอบงำสังคมแห่งชาติ จนเป็นเหตุนำไปสู่การใช้อำนาจไปในทางเอื้อประโยชน์ส่วนตัวของผู้นำ เกิดระบบอุปถัมภ์ขึ้นในระบบการเมืองและการบริหาร แต่ภายหลังการเรียกร้องประชาธิปไตยประสบความสำเร็จ ประชาชนเกาหลีใต้ได้ใช้บทเรียนในอดีต เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้นำผูกขาดอำนาจทางการเมือง โดยกำหนดให้ประธานาธิบดีต้องมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน และดำรงตำแหน่งได้เพียงสมัยเดียว หากเกิดกรณีที่ประธานาธิบดีกระทำการที่มิชอบ สมัชชาแห่งชาติก็สามารถยื่นเรื่องถอดถอนต่อศาลรัฐธรรมนูญได้

ถ้าหากพิจารณาเฉพาะประเด็นความพยายามไม่ให้ทหารเข้าแทรกแซงการเมือง ก็

พบว่าในช่วงที่เกาหลีใต้มีผู้นำประเทศมาจากนักการเมืองพลเรือน กล่าวคือ นับจากคิมย็องซัม เข้าดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีใน ค.ศ.1993 ผู้นำเกาหลีใต้ต่างดำเนินแผนการปฏิรูปการเมือง เพื่อไม่ให้ฝ่ายทหารเข้าแทรกแซงการเมืองเหมือนในช่วงอดีต ดังประธานาธิบดีคิมย็องซัม ดำเนินการสลายกลุ่มนายทหารที่เรียกว่า *ฮานาเฮว* (Hanahoe) อันเกิดจากนายทหารที่รวมตัวกันในกองทัพ ซึ่งมีภูมิหลังโดยกำเนิดจากเมืองแทกูและพื้นที่จังหวัดเคียงชัง นายทหารกลุ่มนี้ได้ดำรงตำแหน่งสำคัญและมีอิทธิพลมากในกองทัพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยประธานาธิบดีปักจองฮีและชอนดุกฮวาน พร้อมกันนั้น การเปิดเผยข้อมูลการคอร์รัปชัน และการกล่าวหานายทหารบางส่วนมีส่วนเกี่ยวข้องกับ การปราบปรามนักศึกษาและประชาชนในช่วงรัฐบาลในอดีต จึงทำให้แผนการปฏิรูปของผู้นำเกาหลีใต้ที่จะไม่ให้ทหารเข้ามาเกี่ยวข้องในทางการเมือง ได้รับการสนับสนุนจากประชาชน อันเป็นผลให้ผู้กระทำความผิดได้รับการลงโทษ ทั้งในด้านการโยกย้ายและการให้พ้นจากหน้าที่ราชการ และถ้าหากพิจารณาอิทธิพลของทหารต่อการเมือง โดยดูจากสถิตินายทหารซึ่งพ้นจากตำแหน่งในกองทัพและเข้าไปดำรงตำแหน่งทางการเมือง ทั้งในด้านนิติบัญญัติและบริหารแล้ว ก็พบว่าลดลงโดยตลอด ดังในสมัยประธานาธิบดีปักจองฮี นายทหารที่ดำรงตำแหน่งในคณะรัฐมนตรี มีร้อยละ 27.5 แต่ในสมัยประธานาธิบดีคิมย็องซัม มีเพียงร้อยละ 4.5 ของ

คณะรัฐมนตรีทั้งหมด (Croissant 2004, 365-66)

นอกจากความสำเร็จในการไม่ให้ทหารเข้าแทรกแซงการเมืองแล้ว ประธานาธิบดีคิมย็องซัมได้ริเริ่มให้นักการเมืองและข้าราชการระดับสูงเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินต่อสาธารณะ เพื่อป้องกันการเรียกรับเงินและผลประโยชน์จากตำแหน่งหน้าที่ ผลจากการที่ผู้นำทางการเมืองทั้งในส่วนบริหารและนิติบัญญัติ พยายามสร้างความโปร่งใสในการปฏิบัติหน้าที่และรับผิดชอบต่อส่วนรวม จึงทำให้สถาบันทางการเมืองไม่เผชิญวิกฤติศรัทธา และไม่ถูกใช้เป็นเงื่อนไขที่ฝ่ายทหารจะเข้ายึดอำนาจเหมือนในอดีต

ประการที่สอง การเติบโตและความเข้มแข็งของภาคประชาสังคม (civil society) หากพิจารณาย้อนไปตั้งแต่ความสำเร็จในการเรียกร้องประชาธิปไตย เมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1987 กลุ่มนักศึกษา ผู้ใช้แรงงาน ชนชั้นกลาง และกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีอิสระจากอำนาจของรัฐบาล และมีบทบาทสำคัญในช่วงนั้น ยังคงแสดงบทบาทในเวทีการเมืองและสังคมตลอดมา ถึงแม้บทบาทของบางกลุ่มอาจจะลดลงไปบ้างในปัจจุบัน แต่กลุ่มเหล่านี้ ยังคงตรวจสอบและควบคุมการทำงานของนักการเมืองและรัฐบาล เพื่อเป็นหลักประกันให้รัฐบาลและนักการเมืองคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม เหตุการณ์สำคัญอันหนึ่งที่ถือเป็นผลงานของภาคประชาสังคมก็คือ การเรียกร้องให้นำเอาอดีตประธานาธิบดีชอนดุษวานและ

โนแทอูมาขึ้นศาลใน ค.ศ.1996 ด้วยข้อหาใช้อำนาจเกินขอบเขต ในการปราบปรามผู้เรียกร้องประชาธิปไตย และร่วมมือกับนักธุรกิจในการคอร์รัปชัน ผลก็คือผู้นำทั้งสองต้องคำพิพากษาให้จำคุก (S. Kim 2003, 83; Saxer 2004, 396-401)

ในส่วนที่จะทำให้การเมืองเกาหลีใต้พัฒนาไปสู่การเป็นประชาธิปไตยที่ยั่งยืนนั้น กิจกรรมที่สำคัญของภาคประชาสังคม อันมีส่วนสนับสนุนก็คือ การรณรงค์ให้ประชาชนไม่ลงคะแนนเสียงเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง ที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม โดยจะมีการเปิดเผยรายชื่อนักการเมืองให้ประชาชนทราบ ในช่วงการหาเสียงการเลือกตั้ง การรณรงค์ดังกล่าวจะเน้นพฤติกรรมด้านการคอร์รัปชัน และจะกระทำไม่เฉพาะการเลือกตั้งในระดับชาติเท่านั้น แต่จะกระทำในระดับท้องถิ่นด้วย ตัวอย่างองค์กรที่แสดงบทบาทดังกล่าว ก็อาทิเช่น องค์กรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยแบบการมีส่วนร่วม (People's Solidarity for Participatory Democracy-PSPD) ซึ่งก่อตั้งขึ้นใน ค.ศ.1994 หรือในช่วงการเลือกตั้งประธานาธิบดีเมื่อ ค.ศ. 2002 กลุ่มต่าง ๆ ในภาคประชาสังคมได้รวมตัวกันในนามของพันธมิตรผู้ลงคะแนนเสียงการเลือกตั้งประธานาธิบดี (Presidential Election Voters Alliance) ดำเนินการรณรงค์เพื่อให้การเลือกตั้งมีความบริสุทธิ์และยุติธรรม โดยเรียกร้องให้ผู้สมัครเปิดเผยเงินทุนที่ใช้จ่ายในการหาเสียงการเลือกตั้ง และก็เป็นที่ครั้งแรกที่ผู้สมัคร

ได้เปิดเผยรายละเอียดบัญชีธนาคารต่อสาธารณะ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ทางกลุ่มได้พยายามป้องกันการใช้จ่ายเงิน เพื่อผลประโยชน์ด้านคะแนนเสียง แต่กลับพบในเวลาต่อมาว่าผู้สมัครบางคนเกี่ยวพันกับการรับเงินสินบนทางการเมือง และนำมาใช้ในการเลือกตั้ง (Intasi 2007, 12-13)

นอกจากบทบาทที่สนับสนุนต่อการพัฒนาการเมือง ให้เป็นไปตามวิถีทางประชาธิปไตยแล้ว ภาคประชาสังคมยังประกอบด้วยกลุ่มหรือองค์กรอันหลากหลาย ยังแสดงบทบาทในส่วนที่ก่อประโยชน์ต่อเฉพาะด้านหรือส่วนรวมทั้งหมด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเด็นที่ทำการรณรงค์ อาทิเช่น การเรียกร้องสิทธิการเท่าเทียมกันระหว่างหญิงกับชาย การคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการสร้างความเป็นธรรมในการดำเนินธุรกิจ เป็นต้น ผลจากการที่ภาคประชาสังคม แสดงบทบาททั้งในด้านการตรวจสอบการทำงานของนักการเมือง และข้าราชการประจำ การแสดงออกถึงความต้องการและการเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาก็ถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการสนับสนุนการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ด้วยเหตุนี้เกาหลีใต้ในปัจจุบัน จึงเห็นถึงความสำคัญที่จะสนับสนุนให้ภาคประชาสังคมในระดับท้องถิ่น มีความเข้มแข็งทัดเทียมกับภาคประชาสังคมในระดับประเทศ (S. Kim 2006, 80-83)

ประการที่สาม การพัฒนาทรัพยากรบุคคล ดังเป็นที่ทราบแล้วว่าเกาหลีใต้มีข้อจำกัด

ในด้านพื้นที่การเพาะปลูก ทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงต้องเผชิญกับอุปสรรคด้านสภาพดินฟ้าอากาศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงฤดูหนาว ดังนั้นในอดีตจึงพบว่าผู้ที่อยู่ในคาบสมุทรเกาหลีบางส่วนได้อพยพไปยังดินแดนอื่น เพื่อหาแหล่งเพาะปลูกที่เหมาะสมกว่า จากสภาพดังกล่าว ในช่วงที่เกาหลีใต้เริ่มต้นเข้าสู่ยุคการพัฒนา ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง รัฐบาลและประชาชนจำเป็นต้องเอาชนะข้อจำกัดที่เผชิญอยู่ สิ่งหนึ่งที่รัฐบาลได้กระทำในเบื้องต้นก็คือ การปฏิรูปที่ดิน เพื่อให้ประชาชนมีที่ดินเป็นของตนเอง พร้อมกันนั้น ก็ให้การศึกษาแก่ประชาชน โดยการจัดการศึกษาภาคบังคับในระดับประถมให้ทั่วถึง ถัดจากนั้น จึงขยายการศึกษาออกไปในระดับมัธยม วิทยาลัยและมหาวิทยาลัย อันเป็นการเพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพ ถ้าหากพิจารณาในช่วงที่เกาหลีใต้เริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับแรก จำนวนผู้เข้าเรียนในระดับมัธยม วิทยาลัยและมหาวิทยาลัยก็ได้เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างมาก อันเป็นการสอดคล้องกับความต้องการกำลังคน ในช่วงที่ประเทศกำลังเร่งรัดการพัฒนา

เมื่อพิจารณาโดยรวมถึงผลการจัดการศึกษาทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ เกาหลีใต้ได้กลายเป็นหนึ่งในบรรดาประเทศที่มีอัตราการอ่านออกเขียนได้สูงสุด และในบรรดาประเทศอุตสาหกรรมด้วยกัน เกาหลีใต้ก็เป็นประเทศในลำดับต้นสุด ที่ประสบความสำเร็จในการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา นอกจากนี้

ในด้านผลการศึกษา นักเรียนและนักศึกษา เกาหลีใต้ได้มีคะแนนผลการสอบในวิชา คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์อยู่ในลำดับต้น เมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนผลการสอบของ นักเรียนในประเทศอื่นๆ (Choi and Murphey 2003, 645) และเมื่อพิจารณาเฉพาะวิชา คณิตศาสตร์ นักเรียนและนักศึกษาเกาหลีใต้มี คะแนนอยู่ในลำดับที่ 2 โดยค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 589 ซึ่งมากกว่าคะแนนของนักเรียนและนักศึกษา สหรัฐอเมริกา ซึ่งอยู่ในลำดับที่ 15 โดยค่าเฉลี่ย อยู่ที่ 504 และจากการศึกษาได้พบว่าครูวิชา คณิตศาสตร์ในเกาหลีใต้มีเพียงร้อยละ 4.8 เท่านั้น ที่สำเร็จการศึกษาในสาขาอื่นที่ไม่ใช่ คณิตศาสตร์ แต่ของสหรัฐอเมริกามีมากถึงร้อยละ 29.7 (Kang and Hong 2008, 200)

ผลจากความสำเร็จของระบบ การศึกษาในการผลิตบุคลากร ที่มีพื้นฐานความรู้ ด้านวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์อันแข็งแกร่ง จึงเป็นพื้นฐานอันสำคัญที่ทำให้เกาหลีใต้ประสบความสำเร็จในการพัฒนาอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีในหลากหลายสาขา อาทิเช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์ อุปกรณ์การ สื่อสาร และการต่อเรือ และผลของการทุ่มเทในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลเหล่านี้ อาจจะทำให้ เป็นการชดเชยที่เกินกว่าสิ่งที่เกาหลีใต้ขาดแคลน หนึ่ง คุณูปการของการศึกษาและการฝึกอบรม อันเป็นผลให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเอง สังคม และประเทศได้นี้ จึงไม่แปลกใจที่คนเกาหลี นับตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา ได้ให้คุณค่าและความ

เคารพต่อครูผู้ทำหน้าที่ประสาทวิชา ความคิด และจริยธรรม ให้อยู่ในฐานะทัดเทียมกับบิดา มารดาและพระเจ้าแผ่นดิน ส่วนหนึ่งของสิ่งนี้ สะท้อนได้จากธรรมเนียมของนักเรียนและ นักศึกษาที่ว่า การก้าวเหยียบเงาของผู้ทำหน้าที่ เป็นครู เป็นสิ่งที่ไม่พึงกระทำ

ประการที่สี่ ภาวะผู้นำการเมืองของ ผู้นำเกาหลีใต้ การที่เกาหลีใต้สามารถพัฒนาจน อยู่ในฐานะประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำ คน เกาหลีใต้ส่วนหนึ่งมักจะกล่าวถึงผลการพัฒนานี้ ว่าเป็นผลงานของอดีตประธานาธิบดีปักจุงฮี พร้อมกับประมุขรัฐบาลประธานาธิบดีปักจุงฮี ว่าเป็นรัฐบาลที่ประสบความสำเร็จสูงสุด ใน ประวัติศาสตร์ของเกาหลี โดยเฉพาะด้านการ ป้องกันประเทศ การสร้างความรุ่งเรืองทาง เศรษฐกิจ และการส่งเสริมความภาคภูมิใจใน ชาติ (Hahn 2001, 117) หากพิจารณาในด้าน เศรษฐกิจก็คงไม่อาจปฏิเสธต่อดำกล่าวดังกล่าว แต่ในด้านการเมือง ก็คงมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้น แต่ เมื่อพิจารณาในช่วงที่ประธานาธิบดีปักจุงฮีเข้า ดำรงตำแหน่งผู้นำประเทศ เกาหลีใต้ต้องเผชิญ ภัยคุกคามจากเกาหลีเหนือ ดังนั้นการมีผู้นำที่ เข้มแข็งจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการระดมสรรพกำลัง เพื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้น ใน ขณะเดียวกัน ก็สามารถที่จะระดมทรัพยากรเพื่อ การนำแผนพัฒนาที่ริเริ่มขึ้นไปดำเนินการให้ บรรลุผล ดังตัวอย่างการลงทุนในการก่อสร้าง ถนนสายโซล-บูซาน อันเป็นเส้นทางหลักของ ประเทศในเวลาต่อมา การสร้างท่าเรือที่บูซาน

การลงทุนพัฒนาอุตสาหกรรมหนักและเคมี ล้วนเป็นการลงทุนที่อาศัยงบประมาณจำนวนมาก มหาศาล อย่างไรก็ตาม การที่ผู้นำมีอำนาจมาก อาจไม่เป็นหลักประกันถึงความสำเร็จ ถ้าหากผู้นำขาดความมุ่งมั่น การติดตามและประเมินผล

เมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริงเฉพาะโครงการ *แชมวาลีล อุนดง* ก็พบว่าประธานาธิบดีปักจองฮีได้ทุ่มงบประมาณให้กับโครงการนี้จำนวนมาก มีการระดมข้าราชการและนักวิชาการเข้ามาร่วมการวางแผน ปรับปรุงระบบราชการให้เอื้อต่อการพัฒนา (ดำรง สุวนดี 2530, 91) ในขณะเดียวกัน ประธานาธิบดีปักจองฮีได้เอาใจใส่ต่อโครงการที่เริ่มขึ้น โดยการตรวจเยี่ยมและติดตามโครงการด้วยตนเอง ในบางครั้งไปดูความคืบหน้าของโครงการ โดยไม่แจ้งให้ผู้เกี่ยวข้องทราบเป็นการล่วงหน้า

อย่างไรก็ตาม ตลอดช่วงระยะเวลา 18 ปี ที่ประธานาธิบดีปักจองฮีดำรงตำแหน่งผู้นำเกาหลีใต้ การกำหนดนโยบายต่างประเทศที่สอดคล้องกับสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างประเทศในขณะนั้น ถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่เกื้อหนุนต่อการพัฒนาประเทศ โดยประธานาธิบดีปักจองฮีได้ดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ และเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกา จึงมีส่วนช่วยให้เกาหลีใต้ได้รับงบประมาณสนับสนุนด้านการทหารและเศรษฐกิจ จากสหรัฐอเมริกาอย่างต่อเนื่อง และการที่เกาหลีใต้ส่งทหารเข้าร่วมรบในสงครามเวียดนาม ทำให้เกาหลีใต้ได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอีกจำนวนมาก เพราะ

ยุทธภัณฑ์บางส่วนผลิตและส่งไปจากเกาหลีใต้ด้วยเหตุนี้เอง ในช่วงดังกล่าว *แจบอ*ลงกลุ่มได้เติบโตขึ้นจากการผลิตและขนส่งยุทธภัณฑ์ดังเช่นกลุ่มฮันจิน (Hanjin) นอกจากนี้ การที่เกาหลีใต้และญี่ปุ่นสามารถสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตใน ค.ศ.1965 ส่งผลให้รัฐบาลของประธานาธิบดีปักจองฮี ได้รับเงินช่วยเหลือจากญี่ปุ่นเป็นมูลค่า 45 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และเงินกู้ยืมอีกในราว 500 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจ

ในส่วนปัจจัยภาวะผู้นำการเมืองคงไม่ใช่เฉพาะประธานาธิบดีปักจองฮีเท่านั้น ที่มีส่วนในการทำให้เกาหลีใต้ก้าวสู่การเป็นประเทศชั้นนำ เพราะแม้แต่ในสมัยประธานาธิบดีชอนดุกวาน ที่ปกครองในระบบเบ็ดเตล็ดการและถูกต้องด้านจากประชาชนมาก ก็มีส่วนรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศเช่นกัน โดยเฉพาะผลกระทบที่เกิดจากการพึ่งพิงเงินกู้ภายนอก จนทำให้หนี้สาธารณะเพิ่มสูงขึ้น และการพยายามสร้างความเป็นธรรมในการดำเนินธุรกิจ โดยเริ่มตระหนักถึงอิทธิพลของกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ ในการครอบงำเศรษฐกิจของประเทศเป็นต้น

นอกเหนือจากปัจจัยทั้งสี่นี้แล้ว ยังคงมีปัจจัยอื่นอีกที่มีส่วนสนับสนุนต่อการพัฒนาประเทศของเกาหลีใต้ อาทิเช่น ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งบางส่วนเกี่ยวพันกับลัทธิขงจื้อ ที่เน้นให้บุคคลมีความกลมเกลียวกัน และรู้จักรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ หรือค่านิยมใน

สังคมเกาหลี ที่เน้นการทำงานหนักและการแสวงหาความรู้ เพื่อเป็นบันไดก้าวไปสู่การเลื่อนสถานะทางสังคม หรือเป็นเพราะสังคมเกาหลีประกอบด้วยชนชาติพันธุ์เดียวกัน ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับชนส่วนน้อย จึงทำให้รัฐบาลทุ่มเททรัพยากรในการพัฒนาได้อย่างเต็มที่ แต่ในข้อเท็จจริง เกาหลีใต้ต้องเผชิญความขัดแย้งกับเกาหลีเหนือ อันเป็นประเด็นด้านการเมืองแทน

บทสรุป

การพัฒนาเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมของเกาหลีใต้ตลอดระยะเวลาเกือบ 60 ปีที่ผ่านมา ย่อมเป็นที่ประจักษ์ถึงความสำเร็จในการพลิกฟื้นประเทศ จากความบอบช้ำในช่วงที่ตกเป็นอาณานิคมของประเทศเพื่อนบ้าน และในช่วงสงครามเกาหลี ผลการกำหนดทิศทางการพัฒนาอย่างชัดเจน ส่งผลให้เกาหลีใต้สามารถปรับโครงสร้างเศรษฐกิจมาสู่ภาคอุตสาหกรรมในด้านการเมือง ถึงแม้ในระยะแรกผู้นำการเมืองได้ปกครองประเทศแบบเผด็จการ โดยใช้กลวิธีต่าง ๆ แกะไขรัฐธรรมนูญ และปิดกั้นการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้ตนเองอยู่ในอำนาจได้อย่างยาวนาน แต่ในท้ายที่สุด ผู้นำในลักษณะดังกล่าวต้องพ้นจากอำนาจไป เพราะไม่สามารถต้านทานพลังการเรียกร้องของประชาชน ที่ต้องการเห็นรัฐบาลปกครองตามกติกาประชาธิปไตย และอยู่ภายใต้การตรวจสอบของประชาชน ซึ่งในปัจจุบันถือได้ว่าเกาหลีใต้มีการปกครองสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย

มากประเทศหนึ่ง เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ในเอเชีย ที่เริ่มต้นการพัฒนาในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน สำหรับการพัฒนาด้านสังคม การปฏิรูปที่ดินและการดำเนินการลดช่องว่างในด้านมาตรฐานความเป็นอยู่ระหว่างคนในชนบทและคนในเมือง นอกจากจะเป็นการแก้ไขปัญหาด้านสังคมในตัวเองแล้ว ยังเป็นส่วนเกื้อหนุนต่อการพัฒนาในด้านอื่น ๆ อีก ยิ่งไปกว่านั้น การที่รัฐบาลเกาหลีใต้เห็นความสำคัญในการจัดการศึกษามาตั้งแต่แรก จึงกลายเป็นทุนอันมีค่าต่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ถ้าจะกล่าวโดยภาพรวม ก็ต้องถือว่าเกาหลีใต้เป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนา แต่ในอีกด้านหนึ่งก็ชี้ว่าในกระบวนการพัฒนานั้น ไม่ได้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้น เพราะในข้อเท็จจริง การพัฒนาเศรษฐกิจในช่วงประธานาธิบดีปักจุงฮี ที่เน้นการส่งเสริมอุตสาหกรรม ได้ก่อให้เกิดปัญหาคอรัปชั่นระหว่างนักธุรกิจ กับนักการเมืองและข้าราชการประจำ โดยอาศัยประโยชน์จากการดำเนินนโยบาย นอกจากนี้ การลงทุนในบางกิจการได้ถูกผูกขาดโดยกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ ที่เป็นเจ้าของโดยกลุ่มบุคคลที่อยู่ในตระกูลเดียวกัน ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ ก่อให้เกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมในการการจัดสรรทรัพยากร และการดำเนินธุรกิจ และได้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกาหลีใต้ประสบวิกฤติเศรษฐกิจใน ค.ศ.1997

บรรณานุกรม

- ดำรงค์ ฐานดี. 2530. *เกาหลีใต้: บทบาทของรัฐในการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์.
- วิเชียร อินทะสี. ประธานาธิบดีอึนซังกับทิศทางของเกาหลีใต้ ในกระแสความพยายาม ก้าวสู่การเป็นประเทศชั้นนำ. เอกสารประกอบการอภิปรายทางวิชาการเรื่อง "ประธานาธิบดีเกาหลีใต้คนใหม่: แนวโน้มด้านการเมือง เศรษฐกิจและการต่างประเทศ" จัดโดยโครงการเกาหลีศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2551.
- Choi, Sheena, and Kathleen A. Murphey. 2003. Review of *Education fever: Society, politics, and the pursuit of schooling in South Korea*, by Michael J. Seth. *The Journal of Asian Studies* 62, no. 2 (May): 645-47.
- Choy, Bong-youn. 1971. *Korea: A history*. Tokyo: The Charles E. Tuttle Company, Inc.
- Croissant, Aurel. 2004. Riding the tiger: Civilian control and the military in democratizing Korea. *Armed Forces & Society* 30, no. 3 (Spring): 357-81.
- Hahn, Ki-shik S.J. 2001. Political leadership in Korean politics. In *Understanding Korean politics: An introduction*, eds. Soong Hoom Kil and Chung-in Moon, 107-39. Albany: State University of New York Press.
- Harvie, Charles, and Hyun-Hoon Lee. 2003. *Korea's economic miracle: Fading or reviving?* New York: Palgrave MacMillan.
- Intasi, Wichian. 2007. Combating corruption in South Korea: A determined effort to achieve a transparent society. *HUFS Law Review* 28 (November): 1-20.
- Kang, David C. 2003. Regional politics and democratic consolidation in Korea. In *Korea's Democratization*, ed. Samuel S. Kim, 161-80. New York: Cambridge University Press.

- Kang, Nam-Hwa, and Miyoung Hong. 2008. Achieving excellence in teacher workforce and equity in learning opportunities in South Korea. *Educational Researcher* 37, no. 4 (May): 200-207.
- Kil, Soong Hoom. 2001. Development of Korean politics—A historical profile. In *Understanding Korean politics: An introduction*, eds. Soong Hoom Kil and Chung-in Moon, 33-69. Albany: State University of New York Press.
- Kim, Jong-Seok. n.d. *Korea's economic development: An overview*. Seoul: Central Officials Training Institute.
- Kim, Ky Won. 2002. Corporate restructuring: With an emphasis on Jaebol. *Korea Journal* 42, no. 1 (Spring): 5-38.
- Kim, Sunhyuk. 2003. Civil society in democratizing Korea. In *Korea's Democratization*, ed. Samuel S. Kim, 81-106. New York: Cambridge University Press.
- . 2006. Civil society and local democracy. *Korea Journal* 46, no. 4 (Winter): 62-86.
- Kim, Wang-Bae. 2003. Regionalism: Its origins and substance with competition and exclusion. *Korea Journal* 43, no. 2 (Summer): 5-31.
- . 2007. Korea seeks more FTAs with economic giants. *Korea Policy Review* 3, no. 5 (May): 32-33.
- Kwang, Il-baek. 1981. An analysis of the security relationship between the United States and the Republic of Korea. PhD diss., The George Washington University.
- O, Yul Kwon. 1997. Korean economic developments and prospects. *Asian-Pacific Economic Literature* 11, no. 2 (November): 15-39.
- Rhee, T. C. 1973. South Korea's economic development and its socio-political impact. *Asian Survey* 13, no. 7 (July): 667-90.
- Saxer, Carl J. 2004. Generals and presidents: Establishing civilian and democratic Control in South Korea. *Armed Forces & Society* 30, no. 3 (Spring): 383-408.

Sonn, Hochul. 2003. Regional cleavage in
Korean politics and elections.
Korea Journal 43, No. 2
(Summer): 32-54.

Sorensen, Clark W. 1994. Success and
education in South Korea.
*Comparative Education
Review* 38, no. 1 (February): 10-
35.